

Korreferátum

Havas Gábor előadásához

Szántó Zoltán

Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért
Könyvbemutató szakmai konferencia

MTA Székház, Díszterem
2008. November 25.

A családi szocializáció és a kora gyermekkori fejlődés/1

- Állítás („explanandum“):

Q: „Az iskolába kerülő gyermekek 20 százaléka Magyarországon ma nehezen behozható hátrányokkal indul.” (Herczog Mária, 33.o.)

- Kérdés:

„Miért Q?”

A családi szocializáció és a kora gyermekkori fejlődés/2

- Előzetes megállapítások:
  1. E lemaradás megelőzésében meghatározó a 0-6 éves, s különösen a 0-3 éves időszak: családi szocializáció
  2. Az első három év nagymértékben meghatározza a gyermekek beilleszkedési, tanulási lehetőségeit és viselkedését

A családi szocializáció és a kora gyermekkori fejlődés/3

- Válasz („explanans”): Azért Q, mert ...

P₁: Jelenleg nincs esély a komplex gyermekgondozási, nevelési, családsegítési elgondolások érvényre juttatására (szakmai, intézményi stb. érdekelletétek)

P₂: A családtámogatási rendszerben túlsúlyban vannak az otthonlétet segítő készpénzes támogatások

A családi szocializáció és a kora gyermekkori fejlődés/4

P₃: Rugalmas munkavállalás és részmunkaidős foglalkoztatás szintje alacsony

P₄: Védőnői szolgálat nem teljes körű (túl nagy körzetek, közlekedés nem megoldott, túl sok család jut egy védőnőre, minőség romlik stb.)

P₅: A védőnői, szülészeti és gyermekorvosi információk nagy része elvész, nem hasznosul

A családi szocializáció és a kora gyermekkori fejlődés/5

P₆: A bölcsődék száma csökkent (15%-ról 8%-ra)

P₇: Családi napközik száma nehezen növekszik (nincs hagyománya, motiváltság hiányzik, stb.)

P₈: A leginkább rászoruló gyermekek egy része nem (vagy csak későn) jut el az óvodába (sokszor nem kap megfelelő segítséget)

A családi szocializáció és a kora gyermekkori fejlődés/6

P₉: A gyermekjóléti szolgálatok nagyon korlátozottan képesek megfelelni céljaiknak

P₁₀: A segítőszakmák presztízse és jövedelmezősége alacsony (többnyire női szakmák)

A családi szocializáció és a kora gyermekkori fejlődés/7

Miért Q?

Azért Q, mert P_1 és P_2 és ... és P_{10} .

- Összetett (konjunktív) elégséges feltételek típusú érvelés (multikauzalitás).
- Ráadásul az okok sok esetben (több irányban, kölcsönösen) egymás hatását erősítik: szinkron és diakron hatások.
- Következtetés: kizárólag az okok együttes manipulálása (javaslatok) hozhat javulást.

Iskola: esélyegyenlőség és deszegráció? / 1

- Állítás („explanandum“):

Q*: A magyar közoktatási rendszer jelenlegi állapotában jelentősen felerősíti a társadalmi induló helyzetből (mélyszegénység) adódó esélykülönbségeket. (Havas Gábor 121.o.)

- Kérdés:

„Miért Q*?”

Iskola: esélyegyenlőség és deszegráció? / 2

- Előzetes megállapítások:
  1. A közoktatás polarizáltsága
  2. A halmozottan hátrányos (roma és nem roma) gyermekek iskolai szegregációja
  3. A pedagógustársadalom pedagógiai fatalizmusa
  4. Az elit és a középosztály iskolaválasztási viselkedése

Iskola: esélyegyenlőség és deszegráció? / 3

- A válasz („explanans”): Azért Q^* , mert ...

P^*_1 : A lakosság mélyszegénységben élő része területileg erősen koncentrálnak és szegregálnak (területi és lakóhelyi koncentráció, gettósódás)

P^*_2 : A halmozottan hátrányos helyzetű (roma és nem roma) tanulók egyre nagyobb hányadát oktatják szegregált körülmények között.

Iskola: esélyegyenlőség és deszegráció? /4

P^*_3 : Az oktatási szegregáció erősíti a közoktatási rendszer polarizációját és a tanárok kontraszelekcióját.

P^*_4 : A kistérségi társulások és integrált oktatási központok gyakorlata többnyire nem csökkenti az esélyegyenlőtlenségeket.

P^*_5 : Az óvodáztatás nem képes érdemben csökkenteni a halmozottan hátrányos (különösen roma) gyermekek hátrányait.

Iskola: esélyegyenlőség és deszegráció? / 5

P*₆: Az általános iskola első osztályában jelentős mértékű szelekció érvényesül a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek rovására (gyógypedagógiai tagozatok, felzárkóztató osztályok, SNI magas aránya)

P*₇: Az iskolák többsége nem képes megfelelni a különleges gondozást igénylő gyermekek által támasztott szakmai követelményeknek.

P*₈: A szelekciót már első osztályba lépéskor erősíti a körzeten kívüli iskolába járás.

Iskola: esélyegyenlőség és deszegráció? / 6

P^*_9 : A felsőbb osztályokban tovább erősödik a szelekció (emelt szintű tagozatok, felzárkóztató képzések, nyolc- és hatosztályos gimnáziumok, évisméltélek és lemorzsolódás, körzeten kívüli iskolába járás, magántanulók, stb.)

P^*_{10} : A középfokú továbbtanulási arányok rohamos emelkedése alig érintette a hátrányos helyzetű (különösen roma) tanulókat.

Iskola: esélyegyenlőség és deszegráció? / 7

P^*_{11} : Kialakult a gyenge színvonalú szakiskolák köre, amely felszívja a halmozottan hátrányos tanulók többségét.

P^*_{12} : A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók körében rendkívül magasak a középfokú lemorzsolódási arányok.

Iskola: esélyegyenlőség és deszegráció? / 8

Miért Q^* ?

Azért Q , mert P^*_1 és P^*_2 és ... és P^*_{12} .

- Összetett (konjunktív) elégséges feltételek típusú érvelés (multikauzalitás).
- Ráadásul az okok sok esetben (több irányban, kölcsönösen) egymás hatását erősítik: szinkron és diakron.
- Következtetés: kizárólag az okok együttes manipulálása (javaslatok) hozhat javulást.

Mechanizmusok/1

Az okok és okozatok közti összefüggések feltárása akkor megalapozott, ha be tudjuk mutatni az összekapcsoló *okszági mechanizmusokat* is. Ráadásul a mechanizmusok mélyebb megismerése ad lehetőséget a beavatkozásokra (javaslatok).

A bemutatott mechanizmusok többnyire *társadalmi csapda* jellegűek: az egyéni és a társadalmi optimum konfliktusát mutatják be (fogolydilemma, közlegelő tragédiája).

Mechanizmusok/2

Néhány konkrét példa az ilyen jellegű mechanizmusokra:

1. Körzeten kívüli iskoláztatás és szegregáció: Kritikus-tömeg mechanizmus (T. Schelling)
2. Otthonlétet segítő készpénzes támogatások, kistérségi társulások és oktatási központok, iskolai szeleció: Perverz-hatások, cél-ellentétes következmények mechanizmusai (R. Boudon, J. Elster)

Mechanizmusok/3

3. Pedagógustársadalom fatalizmusa : önmagát beteljesítő prófécia mechanizmusa (Thomas-tétel, R.K. Merton) stb.

Ezek a mechanizmusok ráadásul láncokba kapcsolódnak, nem várt és bonyolult kölcsönhatásokat idéznek elő, felerősítik egymás következményeit (D. Gambetta: concatenations of mechanisms).

Köszönöm a figyelmet!